

GENÇ MÜTEFEKKİRLER DERGİSİ
JOURNAL OF YOUNG INTELLECTUALS

e-ISSN: 2718-000X

Yıl: 5, Cilt: 5, Sayı: 1

Mart -2024

MAKALE BİLGİLERİ

SOSYALİST ÇİZGİDEN MÜSLÜMANCA YAŞAMA GEÇİŞ: İSMET ÖZEL'İN DÜŞÜNCE
DÜNYASININ OLUŞUMU

TRANSITION FROM SOCIALIST LIFE TO MUSLIM LIFE: THE FORMATION OF İSMET ÖZEL'S
WORLD OF THOUGHT

YAZARLAR

Özge BÖLÜKBAŞI

YL. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Felsefesi Bilim
Dalı

o.blkbs@hotmail.com

ORCID: 0000-0001-9024-6693

Ruhattin YAZOĞLU

Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

ryazoglu@atauni.edu.tr

ORCID: 0000-0002-1673-2607

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 13.12.2023

Makale Kabul Tarihi: 20.02.2024

Sayfa Aralığı: 34-46

ÖZET

Şair/yazar İsmet Özel, sadece edebiyat dünyasına değil aynı zamanda Türk-İslâm düşüncesine etkisi olan bir isim olmuştur. Düşüncelerini çeşitli yollarla topluma sunan Özel, özellikle şiirden kuvvetini alarak bunu başarmıştır. Günümüzde de toplumun dikkatini cezbedecek yazılarıyla insanların fikir dünyasına dokunmaktadır. Özel'in bu başarısında çeşitli etmenler vardır. Bunların en önemlisi, hakikatin olduğu yer nerdeyse kendisini oraya raptetmesidir. İsmet Özel bu arayışın bir zamanlar sosyalist-komünist çizgide yürümeyle mümkün olacağını düşünürken, zamanla yerini Müslümanca yaşayışta bulmuştur. Bunun bir sonucu olarak yaşamında farklı fikrî ortamlarda bulunup aktif faaliyet göstermiştir. Bu noktada bizim amacımız yaşamı boyunca kendi yerini konumlandırma arayışında olan İsmet Özel'in, fikrî düşünce sistemine etki eden olayları inceleyip, sosyalist yürüyüşün hangi etkenlerle İslâm ile sekînete erdiğini anlamaya çalışmak olacaktır.

Anahtar Kelimeler: İsmet Özel, Şair, Modern Türk Düşüncesi, İnsan.

ABSTRACT

Poet/writer İsmet Özel has been a name that has had an impact not only on the world of literature but also on Turkish-Islamic thought. Presenting his thoughts to the society in various ways, Özel has achieved this by drawing strength from poetry. Today, he touches people's world of ideas with his writings that attract the attention of the society. There are various factors in Özel's success. The most important of these is that he anchors himself wherever the truth is. While İsmet Özel once thought that this search would be possible by walking on the socialist-communist line, in time he found its place in a Muslim way of life. As a result of this, he has been active in different intellectual environments throughout his life. At this point, our aim will be to examine the events that affected the intellectual thought system of İsmet Özel, who was in search of positioning his own place throughout his life, and to try to understand the factors by which the socialist march was secured with Islam.

Keywords: İsmet Özel, Poet, Modern Turkish Thought, Human.

GİRİŞ

İsmet Özel, modern Türk düşünce dünyasının son büyük şairlerinden biri olarak yer edinmiştir. Onun bu künyeye layık görülmesi, yaşamı boyunca dava bilinciyle hareket etmeye çalışan bir insan olmasından kaynaklanmaktadır. Yaşamında her daim “yaşıyor olmayı savaşıyor olmaktan başka bir şey” (Özel, 2016, s. 9) olarak görmeyen düşünür, dünyaya gelmeyi, bir saldırıya uğramakla eşdeğer görmüş, dolayısıyla kendisinin baştan beri varoluşsal bir etkinlik içinde olduğunu göstermiştir.

İsmet Özel, yaşamında hâlâ düşünce dünyasını bizlere sunduğu yazılar yazmaktadır. Yazılarının halk üzerinde tesiri göz ardı edilemeyecek niteliktedir. Peki, onun yazılarının bu denli tesirinin olmasının altında yatan neden nedir? Sorunun cevabını kendini toplum içinden gören, halkın derdiyle dertlenen, o dönemin gündemini ne meşgul ediyorsa, karışıklık neredeyse tam da oraya hizalanan bir şahsiyet olmasında bulmaktayız. Şair, Evet, İsyân şiirinde “*Kavganın göbeğidir benim yerim*” derken tam da bu duruşu ortaya koyar. Ortalık durulunca tekrar meydana çıkanlardan değil, olayın tam da içinde bulunup “zor zamanda konuştuğu” için toplum içinde etkin olmuştur. İsmet Özel, bu tavrından taviz vermemiş, yaşamı boyunca vatana dair ödenecek bir borcun bilinciyle hareket etmiş, yaşadığı topraklar üzerinde farkındalık içinde faaliyetler yürütmeye çalışmıştır.

Kendi hayatını ‘masal’ olarak adlandırıp kaleme alan Özel, masalındaki önemli kavramlara yer verip bunların; ‘şair, komünist ve Müslüman’ kavramları olduğunu dile getirmektedir:

“*Benim masalım kısaca şöyle: “Bir varmış bir yokmuş. Bir şair İsmet Özel varmış. İyi şiirler yazarmış. Nasıl olmuşsa bu İsmet bir gün komünist olmuş. Derken efendim, bir komünist olarak da iyi şiirler yazmayı başarmış ve hatta böylelikle yıldızı parlamış. Gel zaman git zaman, İsmet Özel’in duyguları, düşünceleri, inançları değişmiş ve Müslümanlığı bir hayat yolu olarak benimsemiş. Ama işe bakın ki adam iyi şiirler yazmaya devam etmiş. Eh, o erdiyse muradına, biz de çıkabiliriz kerevetine...”* (Özel, 2016, s. 15).

İsmet Özel’in fikir dünyasının oluşumuna etki eden siyasî faktörler etkili olmuştur. Gençlik döneminden itibaren, kendini sosyalist düşüncenin içinde konumlandıran Özel’in, ilerleyen dönemlerinde bulunduğu ortamın samimiyetinin yerini, şahsî menfaatlerin aldığını fark etmesiyle, beraber yürüdüğü gruplara karşı fikrî kopuşunu gerçekleştirmiştir. Sonrasında kendini hemen bir yere ait hissetme çabasına girmemiş, aksine bir varoluş bunalımı içinde

nevrotik düşüncelerle kıvrılmıştır. Bu bunalımdan çıkışını şiirle gerçekleştiren İsmet Özel, şairin kendisine hangi yeri seçtiğinin önemli olduğunu, sayıklamanın yerini ayıklığın almasını gerektiğini vurgulamıştır. (Özel, 2016, s.36). Nihayetinde dirilişini Müslümanlıkta bulan İsmet Özel, tercih sebebinin insan-dünya ilişkisinden kaynaklı olduğunu ifade eder ve ekler: “Nerede insanlar önemsiz ve değersiz kılınıyordu ise ben orada yoktum” (Özel, 2016, s.85). Döneminin çalkantılı süreçlerinde öne çıkan tarafların nihai gayelerinin, insanın değerini ön plana çıkaracak hizmetler değil, aksine birilerine yamanma amacı güden ya da sadece bir tarafta bulunmak için bulunan, göstermelik işler çabası olduğunu düşünür.

İsmet Özel’in şairlikle başlayıp komünistlikle devam eden sonrasında da ihtida ile sekinete eren yaşamını dikkate değer bulmaktayız. Nitekim Özel’in hakkında birçok şey hâlâ ifade edilmektedir. Bizim amacımız, onun yaşamında iz bırakan önemli olaylardan hareketle nasıl bir düşünce dünyası oluşturduğunun derinliklerine inmektir. Çalışmamızda kronolojik bir şekilde fikir dünyasına hareket etmek amaçlanmaktadır. Böylelikle yaşamı boyunca bir muamma olarak kalan, fikirlerinin tam olarak künhüne varamadığımız düşünürü daha iyi anlayabilmek umut edilmektedir.

HEDEFE VARMAK MI? HAKİKATE ERMEK Mİ?

İsmet Özel’e göre her önüne çıkan yol üzere ilerlemek, aslında “kaybolmakla” aynı anlama gelmektedir. (Özel, 2016, s.16) İhtimallerin onu bir yerden alıp, başka bir yere savurduğu yaşam yerine, ne amaçladığının bilincinde olan bir düşünür olarak hayatını devam ettirmiştir. Bir başka şekilde ifade edecek olursak, şair yaşamı boyunca yürüdüğü yolun herhangi bir mümkünler içinden bir yol değil, mutlak amaca hizmet edecek olmasına özen göstermiştir.

Şairin düşünce dünyasını şekillendiren dönemlerin, ilk olarak lise yıllarının son dönemlerinde ortaya çıktığı göze çarpmaktadır. O dönemde sosyalist oluşunu şair oluşuyla bir arada sunan Özel, ciddi bir sorgulama döneminden geçmiştir. Çünkü İsmet Özel’e göre şiir, yaşamdaki bütünlük duygusunun dağıldığı, ona karşı özlem duyulduğu vakit ortaya çıkmaktadır(Özel, 2006, s. 19).

Müslümanlığı da gündemine sokan şeyin şiir olduğunu belirten Özel, şiirine bir temel, dayanak bulma fikrine kapılmıştır. Çünkü şiir yazan birinin ne olduğu, kim olduğu kendine hangi yeri seçtiği önemli olmalıydı. Sağlam bir dayanağı, sarsılmaz bir temeli olması gerekiyordu ki yazdıklarını, dayandığı terazinin kefesiyile tartabilsin. Bunun için ilk olarak inandığı şeylerin bilgisini edinmeye karar verdiğini kendi ifadelerinden anlıyoruz:

“Evde Diyanet İşleri Başkanlığı’nın üç cilt halinde yayınladığı Kur’an-ı Kerim meâli vardı. Büyük bir samimiyetle onu okumaya koyuldum. Okumaya başlamadan önce abdest alıyor, Kitap’ı göbeğimin üstünde tutmaya özen gösteriyordum. 1961 yılında, dinî düşüncenin nitelikleri hakkında hiçbir temel bilgilenme sağlamamış, genel olarak düşüncenin hangi meseleler çevresinde döndüğü konusunda donanımı olmayan bir lise son sınıf talebesinin ‘Bakalım bizim temel dinî metnimizde neler var?’ merakıyla giriştiği okumadan nasıl bir sonuç doğabilirdi? Olacak olan oldu: Sonuç büyük bir düş kırıklığıydı!” (Özel, 2016, s. 36).

İsmet Özel düş kırıklığı yaşaması üzerine çeşitli sebepler düşündü. O gün için kendisine açıklayıcı gelen ise Cumhuriyet’in okullarında eğitim görmüş herkesin, İslâmî metinlerde elverişsiz bir nokta üzerinde olmalarından kaynaklanıyordu. Burada anlatmak istediği, Doğu kültüründen bîhaber oluşumuz değil, yeterince batılılaşmayan Türkiye’nin, bahsi geçen metinlere alıcı gözle bakamıyor oluşuydu. Bu konu için nihayetinde bir çıkarıma gitmiş ve sonrasında din duygusundan ümidini kesmiştir:

“Elden düşme kültür hiçbir iyi şeyi anlayabilmek için yeterli değil, hiçbir köklü tercih yapmak için elverişli değildir. Nitekim ben de aradığımı Kur’an-ı Kerim’de bulamadığımı rahatlıkla düşünebildim” (Özel, 2016, s. 37).

Özel, dine karşı menfi tutumunu daha da ileriye götürüp din aleyhtarlığı için yaşanan hayatın en doğrusu olduğu sonucuna vardı. Çünkü bu her ne ise; doğulu veya batılı, geleneksel veya modern, insanların sorgulamadan kabul ederek bağlandıkları her şeyin, düşman olduğu çıkarımındaydı. Zira 60’lı yıllarda tartışılan meselelerin sayısı artmış bununla paralel olarak da bilgiye dair cesur arayışlar vuku bulmuştur. Özel’in de çalkantılı süreçlerden payını aldığını, düşünce ve inanç boyutundaki değişimlerden fark edebiliriz.

Lakin şiir öyle miydi? “Yaşasın şiir!” tavrı üzerinde iyice karar bağlayan Özel, şiirin insanı ayık tuttuğunu, bağnazca tavır ve fikirlerden koruduğunu düşünmektedir. Şiirin kendisi için bilinç, ayrıca aşkın ve içkin bir kavrayış sunduğunu belirtmektedir (Özel, 2006, s. 22-23)

İsmet Özel, aktif yaşamı boyunca, her daim otantik olarak düşüncelerini ifade etmeye hiç çekinmeden, insanlığa her ne iyi gelecekse onu bulmayı hedefleyen bir yaşam sürmüştür. Kendisini “kadirşinas itaatsizlik ve tevarüs edilmemiş asalet” (Özel, 2016, s. 19) ifadeleriyle izah eden Özel, şahsına adeta bir portre sunmuştur. Yıllar geçtikçe ise kadirşinas itaatsizliği, insanlara değil, kuruluşlara yönelmiştir. Toplum kurumlarını boyun eğilmemesi gereken ifsat edici unsurlar olarak görmüştür. Tevarüs edilmemiş asaleti de “iyilerin” yanında yer almasına vesile olmuştur. Çünkü artık kendini içinde bulunduğu topluma dair bir ayırımın birimi değil,

bile isteye seçtiği “iyilerin” savunmasını gözü pek bir tarzda yapmaya aday olarak görüyordu (Özel, 2016, s. 22). Her ne kadar bu durum kendisi için “komünist” ve “dinsiz” olarak adlandırma ihtimali doğursa da sosyalist düşüncelerini ifade etmekten çekinmemiştir (Tüzer, 2008, s. 39). Zira çatışmanın hayatiyeti, Özel’in tarzını yansıtır. Kullandığı dil, söylemleri ve kavramları sistemin gereklerini değil, çatışmayı sunacak doğrularını sergiler (Durmaz, 2024, s. 436).

Fakülte dönemlerinde üye olduğu TİP’te yapılan faaliyetler için kendiliğinden talip olmadığı hiçbir işi yapmadığını ifade ederek, eğilip bükülmeden doğru olarak gördüğü işlerde görev aldığını belirtmektedir. Sonrasında teşkilattan ayrılma sebebini de, bu duruşunun ihlâlinin diretilmeye çalışılmasında görebiliriz. Fakültesini de yarıda bırakan Özel, arkadaşlarının sırf diploma için okuduklarını söyler. Kendisinin de sırf bu nedenle istemediği şeylere göz yummasına sebep olacağını düşündüğü okulu bırakma kararı verir (Tüzer, 2008, s. 45).

İsmet Özel toplumsal değişmelerin bütün cephelerde savaş vererek oluşabileceğine inanırken o dönem için şu düşüncelerini aktarmaktadır:

“Hayatı kendim için dokunulur kılmak. Büyük tutkum bu.(...)Bütün cephelerde savaş verdiğimi düşündüğüm o günlerde ben bile durup kendi kendime ne yaptığımı soramazdım. Osmanlıca öğrenmeli, Fransızca öğrenmeli, tarih de fizik de okumalıydı. Kendi başına bir şeyler başaramazsan, başkalarıyla da işe yaramazsın. Neyi başaracaksın? En iyi yapabileceğin ne ise onu. Bir şeyi senden iyi yapan olmamalı. Onu başar” (Özel,2016, s.58).

İsmet Özel için komünizm, gelişme sağlamanın bir diğer yoluuydu. Bu yönde kendisinde daha bilgili, daha geniş ufuklu, zevki daha gelişmiş ve hatta daha ahlâklı bir insan olabileceğinin işaretlerini görüyordu (Özel,2016, s.65). Marksist olmanın kendine sağladığı imkân ise her türlü dogmatizme karşı durabilecek araştırma ve yeniliğe açık olmayı sunmasıydı. Sosyalist olmasının kattığı şey ise yurtsever olmaktı. Yani vatani vatan yapan her bileşeniyle benimsemekti. Bunun sonucunda da yapılacak doğru şeylerin, belli bir kültürel birikim ve donanımla yapılabileceğine inanmaktı.

İsmet Özel için, sosyalist duruş ile Müslümanca yaşayış arasındaki ortak nokta cemaatçilik anlayışından gelmektedir. İsmet Özel’in “Hangi sebeplerle sosyalist olduysam aynı sebeplerle Müslüman oldum” (Özel, 2000, s. 37) ifadesinden de bu sonucu çıkarmak mümkündür. “Ölürsek bir partizan gibi ölmeliydik” (Özel,2022, s.70) dizesini yazdıran bilinç ile “ehl-i sünnet ve’l-cemaat” anlayışındaki kolektif bilinç, yaşamının çeşitli dönemlerinde aynı hedefi amaçlayan farklı yollar olarak şairin zihninde belirmiştir.

İsmet Özel'in düşünce dünyasını şekillendiren gelişmelerin yaşandığı bir dönemde, askerlik yaptığı zamanlara tekabül etmektedir. Bu dönem için "yazmaya zaman yok ama iyi bir ortam var" demektedir. O dönem zihnen hem politik anlamda hem de şiirler sebebiyle iletişim halinde olduğu insanlarla arasına bir mesafe koymuş ve bunu şu cümlelerle bir mektupta arkadaşına belirtmişti: "*Aramızdaki mesafe sadece kilometrelerle ölçülebilen cinsten olsaydı keşke*" (Özel,2016, s.60). Özel'in zihnî değişim geçirmesini askerlik döneminde zoraki her türden insanlarla iç içe bulunmasına bağlayabiliriz. Çünkü o dönemde ülkenin her kesiminden insanlarla iletişim imkânına sahip olması, yurdum insanının nasıl bir fikrî alt yapıya sahip olduğunu tecrübe etmesine de imkân sağlamıştır. Bu tecrübeler kaygılarının artmasına, hayal kırıklıklarının yaşanmasına sebep olmuştur. Söz konusu tedirginliklerini arkadaşına yazdığı mektubunda şöyle ifade etmiştir:

"Halk sanıldığı kadar büyük zenginlik taşıyor ülkemizde. Bunu şimdi âlem yapan çavuşlara bakarak yazıyorum. Duyguları, beğenileri, ahlâk telakkileri çok yüzeyde. Nasıl sınıf ayrımları belirgin değilse aynı biçimde yaygın bir kasabalı psikolojisi. Her neyse daha iyi bakmak gerek" (Behramoğlu & Özel, 1995, s. 52).

Özel, askerlik yaparken toplumun her kesiminden denk geldiği insanlarla aynı ortamda bulunmuştur. Bu durum ise onu hayli zorlamıştır. Lâkin bu durumda bile umudunu hepten yitirmemeye çalışmış, halka dair bilgiler öğrendikçe yaralı kısımlarımızı onarak hareket etmenin akıllıca olacağını düşünmekten geri durmamıştır (Behramoğlu & Özel, 1995, s. 93).

Şiir içinde en verimli dönemini iki senelik askerlik süresi içinde yaşamıştır (Reşit Güngör, 2019, s. 33). Zorlu geçen askerlik döneminde, sürgünde olan arkadaşı Ataol Behramoğlu ile mektuplaşmaya devam etmiş, bu süreç zarfında birbirlerine hayata daha sıkı sarılmak için şiirler yazarak destek olmuşlardır. O dönemde İsmet Özel askerlik şartları içinde şiir yazmak zor olduğu için kök dişlerini çektirip rapor alarak şiirini yazmaya başlamış üç günlük rapor süresi yetmediği için tedavi ile kurtarılabilecek dişlerini de çektirerek tekrar rapor almış ve şiirini tamamlamıştır. Böylelikle aslında yıllar sonra karşısına çıkacak olan "şiir için neyinizi feda edebilirsiniz?" sorusuna sağlam dişlerimi şeklinde cevap vermiştir.

Askerden döndükten sonra, *Halkın Dostları* isimli derginin yayımlanmasında çok büyük bir özveri ile çalışan İsmet Özel, derginin kapatılmasıyla yeniden ruhsal sıkıntılar ve huzursuzluğu yaşamaya başlamış, kendi içine yönelmiştir. Sonrasında ise yurt dışına çıkıp eğitimini tamamlamak isteyen İsmet Özel'e pasaport izni çıkmamıştır. Giriştiği işlerde olumlu cevap

alamayan İsmet Özel'in "cebindeki adreslerden umudu kalmamıştır." Bu süreçte intihar düşüncelerine girer kendisi. Özel, bulunduğu durum ile ilgili şu ifadeleri kullanır:

"Benim zihnim çıkmazda. Çıkmazda değil de sanırım darboğazda. Hiçbir şey yazamıyorum. Günlük hayat yıpratıyor beni. İçimde saklı duran şeyi yaşamak pahasına harcamayacağım elbet" (Behramoğlu & Özel, 1995, s. 126).

İsmet Özel, intihar eden, paranoya ve şizofreniden mustarip birkaç arkadaşına ithaf ettiği eserinde bu psikozdan kurtuluş gücünü yine şiir sayesinde aldığını ifade eder:

"Onlara isabet eden yıldırım bana çarpmadıysa, bunu önce şiir binasının saçağı altına sıçrayarak ataklığı göstermiş olmama ve sonra siyasi anlamda bir bağlanmanın hayat içindeki karşılığını arama çabasına borçlu olduğuma inanıyorum" (Özel, 2016, s.7).

Yaşadığı olumsuz olaylar üzerine bilinçlendiğini, artık bazı şeyleri anladığını, kafasının hızla kategorilere doğru yol almasını ve her şeyi yerli yerinde görebilme yeteneğinin, kendisine ıstırap verdiğini ifade eden Özel, gençliğinde hiçbir şey bilmediğini ve bilme arzusu içinde olduğunu özlem duygusuyla anlatır (Behramoğlu & Özel, 1995, s. 153). İsmet Özel bilgiye rağbet etme sebebinin ise bilginin kendisinde, dünya üzerindeki varlığını anlamlandırma imkânı sağlamasında olduğunu ifade eder. Fakat bilgi olarak kendisine sunulan dünya görüşlerinin önce bir yol olarak gözüktüğünün farkına varsa da, sonrasında ancak hep o yol üzerine gitme zorunluluğu dayatan diktatörler hâline dönüştüklerini düşünür. Oysa kendisinin en önemsedığı şeyin dünya görüşünün yükselmesi değil, insanlığa yararlı olacak bilgilere varma yolunun açık tutulmasıdır (Özel, 2016, s.114).

İsmet Özel, yurt dışına çıkamama sorununu uzun yıllar yaşamıştır. 1983 yılında şiir okuma daveti gönderen Almanya, Özel'in pasaportu olmadığı için davetlerine icabet edemediğini öğrendiğinde, "biz buradan uğraşalım böylelikle kolayca pasaport verirler" cevabına karşı "asla böyle bir girişimde bulunmayın" karşılığını vermiştir. Bunun sebebinin ise şu şekilde açıklamaktadır:

"Gâvurların torpiliyle Türk Devleti pasaportu almak istemiyordum. Ben bunu vatanseverlik övgüsü için söylemiyorum. Bu benim, bugün savunduğum görüşlerin zeminini teşkil eden bir şey" (Tüzer, 2008, s. 52).

Buradaki ifadeler, İsmet Özel'in her ne dava güdüyorsa ona fayda verecek çizgide yürümesinin örneği olacak nitelikte bir durumdur. Aslında bu tavır tevarüs edilmemiş asaletinin izlerini taşıyordu. Yalnızdı ve en güçlü tarafının da bu olduğunu ifade ediyordu. Çünkü o pasaportu

alsaydı, Türkiye üzerine yapılan planların en azından bir kısmına evet demek zorunda kalacağını düşünüyordu.

Ankara'da üniversite eğitimine tekrar başlayan İsmet Özel, bu süreçte de içine dönük sorgulamalar yaşamaya devam etmektedir. Yalnızlığı da kendine arkadaş olarak seçmiş olan Özel, “çoğunluğun zaten her şeyin bayağısına teşne” olduğunu düşünmektedir. O günler için, adeta içinde kopan fırtınaların sükûnetle sonuçlanacağı, güvenli hissedeceği bir liman arayışı diyebiliriz. Eğer bu arayışlar sonunda kendini bırakacağı bir liman bulamazsa “rıhtıma varmayan ceset” dehşetinde sonuçlarla karşılaşılacağı kestirilmektedir. Çünkü Ataol Behramoğlu, İsmet Özel'in kendisine yazdığı bir mektubunda “Akdeniz'in Ufka Doğru Mora Çalan Maviliği” başlıklı o trajik ve büyük şiirin bulunduğunu, “Geçiyorum ayaklarım altında kumları hıçkırtarak/rıhtıma varmayan ceset elbette hatırlanmaz” dizeleriyle, Özel'in yaşamı için ciddi kaygılar duyduğunu ve arkadaşlarını da mektuplarla uyardığını ve onun yaşamında köklü değişiklik haberleri aldığını belirtir (Behramoğlu & Özel, 1995, s. 17).

Özel'in masalının içinde Müslüman kelimesinin yer alması 12 Mart 1971 sonralarına denk düşmektedir. Bu dönemde sosyal hayattan uzaklaşmamıştır kendisi. Fakat dünyayı anlamlandırmada bulunduğu arkadaşlarından zihnen uzakta kalmıştır. O dönem için sürekli düşündüğünü ifade eden Özel, kendisine kişilik kazandıran değerlerin neler olduğu, bu değerlerin kendi başına ayakta kalıp kalamayacağı, kendisine yakın başka değerlerin var olup olmadığı sorularıyla düşünmenin gücüne varmaya çabalamıştır.

İhtida döneminde inzivaya çekilmediğini belirten Özel, Müslüman olmaya götüren herhangi bir belirgin olay, bir kişi veya iç aydınlanması yaşamadığını belirtir. Bu durumun İslâmî anlayışta ‘doğru yolu bulma’ diye adlandırıldığını, Allah'ın bazı insanların doğru yolu bulmasına imkân verdiğini, insanın da bulduğunu ve kendisinin de bundan farklı bir şekilde yolu bulmadığını ifade eder (Özel, 2000, s. 103).

İsmet Özel'in gündemine Müslümanlığın girmesine şiir vesile olmuştur. Zira İsmet Özel, şiir yazarken düşüncelerine bir dayanak arama isteğinde olmuş, bunun sarsılmaz bir temel üzerinde durması gerektiğine inanmıştır.

Gençlik yıllarında iken de şiir yazma gücünü Allah'ın varlığından aldığını söyler. Lâkin o dönem için şairin zihnindeki yaratıcı, ödüllendiren, cezalandıran değil de, sadece nihaî gerçekliğin teminatı rolünde bir bakıma Arapların ‘*deus otiosus*’una inanmak gibi bir şeyle aynı olduğunu düşünmektedir (Özel, 2016, s. 64). Özel'in bu ifadelerinden hareketle kendisinin tanrıtanımaz biri değil de, yaratıcı-kul bağlamında aidiyet bilincinden uzak olduğunu

görmekteyiz. Bununla birlikte İsmet Özel için düşünme faaliyeti, soyut- zihinsel bir etkinlik değil, varoluşsal bir öneme sahip olmuştur (Küçükalp, 2024, s. 145).

İhtida dönemi olarak adlandırdığımız süreçte, Yaratıcı ile kendi öz benliği arasındaki açıklığın gitgide kapanmaya başladığını, ontolojik bir ehemmiyet sahası içine girdiğini ifade edebiliriz. Her dinsel değişim olayı kendine özgü ve biriciktir. Bunun yanı sıra çocukluk ile gençlik dönemi aile ve çevre ilişkileri, şahsiyet özellikleri, anlamsızlık duygusu, benlik çatışmaları, hakikat arayışı dinsel değişimde etkin bir biçimde rol alan faktörlerdendir (Yapıcı, 2024, s.372). İsmet Özel, yaşadığı dinsel değişimle birlikte Müslümanlığın kendisini yalnızlıktan çekip çıkardığını veciz ifadelerle belirtir. Bunun ise herhangi bir kişi veya cemaatle değil, kendisinin “modern bir insan olmasından kurtuluşu” ile gerçekleştiğini ifade eder (Özel, 2016, s. 86). Özel’in, modern dünyanın samimiysiz kalabalığının farkında olması, onun inançlarının şekillenmesinde önemli bir faktör olarak karşımıza çıkar. Ama bununla birlikte İslâm öylesine gizli bir gücü içinde barındır ki, insanoğlu her hal ve şart altında ona karşı duyarlı olabilecek potansiyeli içinde barındırdığını düşünür (Özel, 1985, s. 22).

Özel’in Müslümanlık sürecine girmesiyle, “yaratılmış olmayı kavrayışı” aynı dönemlere denk düşmektedir. İsmet Özel, yaratılmış olmayı kavramanın insanoğlunun uyanışını getirdiğini bununla birlikte işin burada bitmediğini aksine burada başladığını düşünür (Özel, 1997, s.11). Çünkü insanoğlu yaratılmış olmayı kavrama ile varlığını ve uzay/zaman içindeki “neliğini” algılar. Böylelikle yaratılmış olmayı kavramak, yalnızlıktan çekip çıkaran bir varoluşsal güç olarak karşımıza çıkar. (Özel, 2016, s. 93).

Özel, hayatı boyunca kendini yaşadığı toplumun hayrına çabalayarak yaşamış biridir. Ömrü boyunca sahiciliğe kavuşmak için bedel ödemiş, hatta mümkünse birini daha sahicilikle buluşturmak için çırpınıp durmuştur (Özel, 2021, s.26). Müslümanlığı sonrasında da bu bilinci görev bilmiş, uğraş vermiştir. Ülkemizde İslâmî değerlerin belirleyici olması gerektiğini, Batı medeniyetinden zoraki devşirilmiş ve bizim asil değerlerimizle yer değiştirilmeye çalışılan tavır ve tutumlara büyük bir kararlılıkla karşı durmayı kendine vazife olarak görmektedir. Fikir hayatının ikinci dönemi diyebileceğimiz 70’ler sonrasına tekabül eden süre zarfında, menfaatlerinin gerektirdiği şekilde sosyalizme engel olan sol ile, İslâm dışı İslâmcılık yapanlara karşı sözünü esirgmeden çaba göstermektedir (Özel, 2024). Bu durumun gerçekleştirilmesi için ise, siyasî iktidar değişikliğinden ziyade, Müslümanların böyle bir toplumun inşasını gösterebilme yeterliliğine ulaşmalarıyla alakalı olduğunu savunmaktadır (Özel, 2016, s. 97).

İsmet Özel'in Müslüman olmasıyla, kapitalizmin hâkim olduğu sisteme karşı İslâmî tavırla mücadele etmesi aynı döneme denk düşmektedir. Çünkü ancak Müslümanların özünden kopmadan, nereden geldiklerini unutmadan kulluk bilinciyle hareket ederek dünya sistemine karşı duruş sergileyebileceklerini düşünür. Bir başka deyişle "sisteme paçayı kaptırmamanın" yolu yaradılışımıza yabancılaşmaktan yani Müslümanca bir yaşayıştan geçer. Kulluk bilincine ne kadar sahipsek sistemin kölesi olmaya o kadar uzağızdır. Dolayısıyla sisteme karşı İslâmî bir hayat, beynelmilel bir önem arz etmektedir. Zira sistemin hegemonyasına karşı ancak İslam direnç gösterebilmektedir. (Yusuf, 2017, s.117). Bu doğrultuda Müslümanca yaşayış için yazılarında dikkate değer reçeteler sunmaya çalışmaktadır. Bunu bir haysiyet meselesi olarak gören Özel, Müslüman için en belirgin olan din hükümlerinin "yap" yönünde olduğunu ifade eder. Bu yüzden de Müslümanların hayatlarının tamamen mahvolduğunu düşünecek noktaya gelmediklerini söyler. Çünkü tevbenin insanın temel motiflerinden biri olduğuna dikkat çeker. Bu durumda, Müslümanların edilgin (pasif) bir kimlik sahibi olmamaları gerektiğini, "yap"lara tam sadakatin, "yapma"ların da İslâm'ın gerektirdiği yönde gerçekleşmesine neden olacağını belirtir (Özel, 2021, s. 214). Biz Müslümanların, her düşünce sahibi insan gibi manevra yetkimizin olabileceğini kabul edeceğiz. Bununla birlikte Müslümanların büyük adımlar değil, emin adımlar içeren davranış sergilemeleri gerekir (Özel, 2008, s.72). Müslüman olmanın bize yüklediği sorumluklar varsa bunların doğrudan Kur'ân-ı Kerim'den ve Resûlullah'ın sünnetinden öğrenilmelidir (Özel, 2008, s.22). İsmet Özel, İslâmiyet'i kuru bir gelenekçilik değil, bir inanç, düşünce ve davranış bütünlüğü olarak görmüştür (Özel, 2023, s.100). Bu tavır içinde olup, bilinçli bir şekilde Müslüman kimliği ile yolu yürüme gayesine sahip olunması gerektiğini savunmuştur.

Özel, bugün de hâlâ bu çabayı vermektedir. Günümüzde de İstiklâl Marşı Derneği'nin başkanlığını yapmaktadır. Şiir yazmayı belli bir süredir bırakan Özel, yazıyı seçti ve kendisi şiir oldu. (Bergen, 2015 s.28). Yazılarıyla da toplumun güncel sorunları, vaziyeti ve siyaseti yönünden doğru açılımları yakalayarak fotoğraflayıp analiz etmektedir. Toplumun birçok kesiminde görüşleri ilgiyle takip edilmektedir.

SONUÇ

İsmet Özel'in düşünce dünyasının oluşumunu, gençlik yıllarına kadar geri götürmek gerekmektedir. Çünkü yaşamında tek bir etmen rol oynamamış, aksine bir süreci oluşturan olgunlaşma safhaları yaşamında yer edinmiştir. İsmet Özel söz konusu safhaların her birinde

bir uyanış, kavrayış elde etmiştir. Bir başka deyişle, her tecrübenin sonunda hakikatin künhüne varmıştır.

Şairin yaşamı üzerinde en belirleyici etkilerden biri şiir olmuştur. Bulduğu konularda bilinçli bir şekilde var oluşun şiir sayesinde mümkün olacağını savunmaktadır. Şiiri kendini ve yaratıcıyı kavramada araç olarak görmüştür.

Yaşamının her döneminde inandığı doğrularının belirlenmesinde etken ideolojiler yer almıştır. Bunlar Özel'in zihninde, hakikate ulaşmanın bir aracı olarak yer almıştır. Lâkin sarsılmaz gerçeklikler nevinden olmamıştır. Nitekim zamanla mevcut düşüncesinde değişimlere gittiği gözlenmiştir. Bu durum, bulunduğu fikir ortamları ve arkadaşlarından uzaklaşmasıyla fark edilmektedir.

Özel'in fikrî oluşumu belirli bir kavram üzerinden değil de, girdiği yeni dönemeçlerde karşılaştığı olaylar üzerinden ele almak gerekir. İsmet Özel'in Müslüman kimliğini üstlenmesi, komünist-sosyalist olayların içerisinden gelmesine denk düşmektedir.

Kendi yaşamında ihtida olarak gördüğü vakit sonrasında, Batının hegemonik sistemine karşı ancak İslâm'ın karşı koyabileceğine inanmış, bu yolda Müslümanların dirilişinin gerçekleşmesinde çaba harcamıştır.

Müslümanın merkezinde iki önemli kaynağın Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in Sünnet-i Seniyye'si olması gerektiğini düşünen Özel'i, günümüzde İslâmcı bir kimlik ile sisteme karşı çaba içinde olan bir mütefekkir olarak tanımlayabiliriz.

KAYNAKÇA

Behramoğlu, A.- Özel, İ., *Genç Bir Şairden Genç Bir Şaire Mektuplar*, Oğlak Yay., İstanbul, 1995.

Bergen, L., *Kalın Anadoluculuk- İsmet Özel'e Bir Veda Mektubu-*, Akçağ Yay., Ankara, 2015.

Durmaz, İ., *İsmet Özel'in Siyasi Düşüncesi*, Faruk Uysal, İbrahim Tüzer, Osman Özbahçe (Ed.), *Hece Dergisi İsmet Özel Sayısı c.II* (ss 433-444), Hece Yay., Ankara, 2024.

Kalkan, R., *Umudu İmkânla Buluşturan Şair İsmet Özel*, EOY Yay., Ankara, 2019.

Küçükalp, Kasım., *İsmet Özel Düşüncesi Üzerine Bir İnceleme*. Faruk Uysal, İbrahim Tüzer, Osman Özbahçe (Ed.), *Hece Dergisi İsmet Özel Sayısı c.II* (ss 142-153), Hece Yay., Ankara, 2024.

Özel, İ., *Bakanlar ve Görenler*, Risale Yay., İstanbul, 1985.

Özel, İ., *Erbain Kırk Yılın Şiirleri*, TİYO Yay., İstanbul, 2022.

Özel, İ., *İslâm Dışı İslâmcılık*, İstiklâl Marşı Derneği, Erişim Tarihi: 20.02.2024
<http://www.istiklalmarsiderneği.org.tr/IcerikDetay?Id=1046&IcerikId=1665&PageId=2>

Özel, İ., *Kalın Türk*, TİYO Yay., İstanbul, 2021.

Özel, İ., *Neyi Kaybettiğini Hatırla*, Şûle Yay., İstanbul, 1997.

Özel, İ., *Sorulunca Söylenen*, Şûle Yay., İstanbul, 2000.

Özel, İ., *Şiir Okuma Kılavuzu*, Şûle Yay., İstanbul, 2006.

Özel, İ., *Taşları Yemek Yasak*, TİYO Yay., İstanbul, 2021.

Özel, İ., *Tehdit Değil Teklif*, Şûle Yay., İstanbul, 2008.

Özel, İ., *Üç Zor Mesele*, TİYO Yay., İstanbul, 2023.

Özel, İ., *Waldo Sen Neden Burada Değilsin*, TİYO Yay., İstanbul, 2016.

Tüzer, İ., *İsmet Özel: Şiire Damıtılmış Hayat*, Dergâh Yay., İstanbul, 2008.

Yapıcı, A., *İsmet Özel'de Dinsel Değişime Psikolojik Yaklaşımlar Sabit Kişilik Değişen Kimlik*.

Faruk Uysal, İbrahim Tüzer, Osman Özbahçe (Ed.), *Hece Dergisi İsmet Özel Sayısı c.II* (ss 367-387), Hece Yay., Ankara, 2024.

Yusuf, S., *Bir Masal İsmet Özel'i*, Profil Kitap, İstanbul, 2017.